

Karolina BOGUNIA

ORCID: 0000-0002-1433-7574

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN
w Krakowie

Współczesny nauczyciel tutor

Ludzie w dowolnym wieku mogą nauczyć się dosłownie wszystkiego, jeżeli pozwolą im się zastosować własny styl nauki i wykorzystać swoje mocne strony.

(Dryden, Vos, 2000, s. 98)

Abstract: Modern teacher-tutor

The article deals with the topics of changes in education and training. Tutoring is becoming an increasingly popular form of working with students. The main aim of the article is to show the relationship between the work of a teacher and tutor. The author lists the features of a good teacher and tutor and persuades to introduce elements of tutoring in schools as a development opportunity for both the teacher and students.

Keywords: tutoring, tutor, school, education, teacher

Słowa kluczowe: tutoring, tutor, szkoła, edukacja, nauczyciel

Wprowadzenie

Celem edukacji jest przede wszystkim przygotowanie dzieci i młodzieży do aktywnego i świadomego życia we współczesnym świecie, wypełnionym ciągle rozwijającą się i obejmującą coraz więcej obszarów technologią, ale również presją otoczenia nastawioną na rozwój jednostki. Nauczyciel staje się dla dziecka nie tylko wychowawcą, ale mentorem, przewodnikiem, który powinien prowadzić i wspierać ucznia w znalezieniu odpowiedniej drogi do samorozwoju, efektywnego uczenia się, by mógł wkroczyć „w świat dorosłych” wyposażony w odpowiednie umiejętności i własną hierarchię wartości. Aby tego dokonać, nauczyciel powinien przede wszystkim znać swojego ucznia, na pierwszym miejscu stawiać jego zainteresowania i, wszechstronny rozwój, nie tylko założenia

podstawy programowej i jej realizację. Czy zatem można mówić, że współczesny nauczyciel jest również tutorem? Jakie cechy ma nauczyciel, a jakie tutor?

Czym jest tutoring

Tutoring znany jest już od czasów starożytnych jako relacja mistrz–uczeń (Czekierda, 2012, s. 45), jako przykład podajmy choćby egipskich doradców władców czy greckich filozofów i ich uczniów. Swoją rozkwit tutoring zawdzięcza dwóm najstarszym angielskim uniwersytetom — Oksfordowi i Cambridge (Pełczyński, 2007, s. 31). Jest to metoda „w której szczególny nacisk położony jest na wzmacnianie wszechstronnego rozwoju i poczucia odpowiedzialności za siebie” (Budzyński i in. (red.), 2009, s. 6). Tutoring to relacja między nauczycielem i uczniem, można ją nazwać indywidualnym tokiem nauczania, gdzie nauczyciel tutor pomaga podopiecznemu, ale sam również uczy się od niego. Relacja między uczniem/podopiecznym a nauczycielem tutorem powinna być „nastawiona na rezultat, jakim jest zmiana, wykorzystanie zasobów podopiecznego, sprawienie, by lepiej radził sobie z wyzwaniami [...]. W tak rozumianej relacji tutor i uczeń są dla siebie równorzędnymi partnerami, każdy z nich jest tak samo ważny i niepowtarzalny” (K. Czayka-Chełmińska, 2007, s. 43). By tutoring był skuteczny, nauczyciel na początku swej pracy musi poznać podopiecznego, jego predyspozycje, zainteresowania, słabe i mocne strony, by odpowiednio wykreować wspólny cel i drogę do jego realizacji. Nie można mówić o tutoring, mając na myśli tylko podopiecznego bądź tylko tutora, tutoring to zawsze porozumienie, partnerstwo, współdziałanie.

Wyróżniamy trzy rodzaje tutoring: naukowy, rozwojowy oraz artystyczny (Budzyński i in. (red.), 2009, s. 30).

Tutoring naukowy skupia się na zdobywaniu przez podopiecznego wiedzy i umiejętności potrzebnych mu w procesie uczenia się, a „obszarem nauki mogą być zintegrowane bloki nauk przyrodniczych, humanistycznych czy ścisłych lub poszczególne przedmioty tak objęte podstawami programowymi, jak i poza nie wykraczające” (s. 33). Warto tutaj dodać, iż nauczyciel nie jest osobą wykładającą wiedzę, a jedynie organizatorem sytuacji problemowych, aktywizujących ucznia do poszukiwania odpowiedzi, poszerzania wiedzy.

Celem, głównym założeniem tutoring rozwojowego jest „wsparcie ucznia w odkrywaniu i rozwijaniu jego talentów, wypracowaniu indywidualnej strategii uczenia się i konstruowaniu osobistej ścieżki rozwoju” (s. 31). Tutor musi bardzo dobrze poznać swojego podopiecznego, jego ambicje, plany, zainteresowania, ale także słabsze strony, które uczeń mógłby wzmocnić, poprawić, nabrać pewności siebie. Zmniejszenie dystansu między nauczycielem a uczniem podczas tego tutoring może skutkować zwiększeniem się poczucia bezpieczeń-

stwa, udoskonaleniem pracy podczas zajęć dydaktyczno-wychowawczych, zwiększeniem motywacji do uczenia się i poszerzania kompetencji przez nauczyciela. Tutoring rozwojowy to także kontakt tutora ze środowiskiem rodzinnym podopiecznego, a więc integracja nauczyciel–uczeń–rodzic (tamże).

Tutoring artystyczny zakłada „rozwój uczniów w zakresie zdobywania wiedzy i umiejętności w różnych dziedzinach i dyscyplinach sztuki” (s. 33). Tutaj, podobnie jak w każdym rodzaju tutoring, wspieramy ucznia, poznajemy jego możliwości i motywujemy do artystycznego rozwoju, do wyrażania siebie, swoich przekonań nie tylko tradycyjnie przez komunikację, ale również przez wytwór artystyczny, sztukę.

W edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej bardzo atrakcyjny wydaje się również tutoring rówieśniczy, a więc zakładający już w swojej nazwie pomoc, współpracę, partnerstwo rówieśników ze sobą. Przedszkole bardzo często staje się pierwszym miejscem, gdzie dziecko ma dłuższy kontakt ze swoimi rówieśnikami, nieświadomie koleżdy i koleżanki również wpływają na jego rozwój intelektualny, społeczny. Rolą nauczyciela będzie tutaj „koordynowanie i nadzorowanie współpracy tutora i jego podopiecznych” (Brzezińska, Appelt, 2013, s. 24). Tutoring ten możemy wykorzystać również podczas pracy w edukacji wczesnoszkolnej; niektóre dzieci przyswajają nową wiedzę, umiejętności znacznie szybciej od innych, co właśnie możemy wykorzystać podczas tutoring — dzieleniu się doświadczeniem między rówieśnikami. Należy jednak uważać, by poszczególni uczniowie nie zawsze byli dla drugich tutorami i odwrotnie — podopiecznymi, chcemy bowiem uniknąć efektu, wrażenia „jestem tutorem — zatem wiem i umiem więcej, lepiej; jestem podopiecznym — zatem nie wiem i nie umiem, sam nie dam sobie rady” (s. 26), a więc manipulacji typu lepszego. Tutoring rówieśniczy to pomoc ucznia, który z danym materiałem radzi sobie nieco lepiej od drugiego, w celu wspólnego opracowania pewnej drogi postępowania. Pamiętajmy, iż tutoring rówieśniczy nie może zastąpić nauczyciela i nie może być stosowany jako jedyne narzędzie pracy.

Nauczyciel tutor nie ma łatwego zadania, musi bowiem odnaleźć w dziecku jego mocne strony, niestety w szkołach nadal mamy do czynienia głównie z „wytykaniem błędów” zamiast wyróżniania postępów, osiągnięć, poprawy. Skupiając się tylko na tym, co można poprawić, bardzo często tracimy z pola widzenia „prywatne sukcesy” ucznia, osiągnięte gdzieś w zaciszu domowym, a nawet w klasie, pod czujnym, zdawałoby się, okiem nauczyciela. To właśnie te drobne osiągnięcia powinny być chwalone i wyróżniane, by motywować do kolejnych.

Dobry nauczyciel

Zawód nauczyciela wiąże się z powołaniem. „Istotę nauczycielskiego powołania można określić jako miłość dusz ludzkich. Jest to miłość, bo człowiek wychodzi poza siebie, troszczy się, bezinteresownie czyni coś dla drugiego; jest to miłość dusz, bo przedmiotem jej jest wewnętrzna, duchowa treść człowieka, jego dobro moralne, jego oświecenie i udoskonalenie jako istoty duchowej (Dawid, 1959, s. 36).

Nauczyciel na pierwszym miejscu powinien stawiać dobro dziecka, swojego podopiecznego, osiągnięcie przez niego takiego rozwoju, by wkroczenie w świat dorosłych stało się naturalne, możliwie bezproblemowe. Zygmunt Mysłakowski za dominującą cechę nauczyciela uznaje kontaktowość, a więc łatwość w nawiązywaniu kontaktów międzyludzkich. Podstawą kontaktowości mają być wyobrażenia i dokładna obserwacja, które pozwolą nauczycielowi zrozumieć stan psychiczny drugiego człowieka. Ważny jest również instynkt rodzicielski, umiejętność wyrażania własnych uczuć, a także nastawienie psychiczne „na zewnątrz” (Mysłakowski, 1959, s. 57–68).

Nauczyciel edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej powinien mieć różnorodne kompetencje, by móc stworzyć odpowiednie warunki do wszechstronnego rozwoju dziecka, zauważać osobisty potencjał każdego podopiecznego i zharmonizować ten potencjał ze środowiskiem wzrastania (Michalak, 2004, s. 205). Nauczyciel powinien tak kierować lekcją i sytuacjami dydaktycznymi, by sprzyjać ciekawości świata okazywanej przez dziecko, tak naturalnej dla tego wieku, umieć zadziwiać, pobudzać do stawiania pytań, poszukiwania odpowiedzi, ale również zapewnić bezpieczeństwo i wolność, realizując omówione cele, powinien organizować dzieciom spotkania z rzeczywistością, dostarczać okazji do zdziwienia, zapewnić poczucie bezpieczeństwa i wolności (Jakubowicz-Bryx, 2012, s. 63).

Bycie nauczycielem nie jest zadaniem prostym, wymaga ogromnego przygotowania zarówno psychicznego, jak i naukowego, ale również wewnętrznej motywacji, powołania, chęci rozwoju cech osobowości, poszerzania kompetencji, wychodzenia naprzeciw diametralnie zmieniającemu się światu, ale również oczekiwaniom rodziców i samych uczniów.

[...] stawanie się nauczycielem, czyli podejmowanie i pełnienie roli, to proces trudny, wielostronnie uwarunkowany, a przede wszystkim długotrwały, nietożsamy z uzyskaniem dyplomu formalnie potwierdzającego kwalifikacje zawodowe. To proces dynamiczny, który zachodzi nie tylko w trakcie nabywania wiedzy naukowej, doskonalenia umiejętności w praktyce i rozwijania cech osobowości w doświadczeniu pedagogicznym. Dotyczy także, a może przede wszystkim, kształcenia siebie, swojej tożsamości oraz perspektyw postrzegania i interpretowania świata (Grochowalska, *Dylematy nowicjusza. Konteksty stawania się nauczycielem edukacji przedszkolnej*, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce” 2014, 31 (1), s. 28).

Janusz Korczak obdarował przyszłych nauczycieli bardzo cenną wskazówką:

[...] bądź sobą — szukaj własnej drogi, zanim zaczniesz dzieci poznawać. Zdadz sobie sprawę z tego, do czego sam jesteś zdolny, zanim dzieciom poczniesz wykreślać zakres praw i obowiązków. Ze wszystkich sam jesteś dzieckiem, które musisz poznać, wychować i wykształcić przede wszystkim (Korczak, 1958, s. 210).

Dobry nauczyciel to przede wszystkim dobry człowiek, kształcący, doskonalący swoje umiejętności, zainteresowania, stawiający na piedestale dobro uczniów, ale również własne. Poszerzający swoje kompetencje, ciągle doskonalący swój warsztat, poszukujący odpowiednio dobranych metod i technik pracy z każdym podopiecznym. „Nauczyciel przedszkola i klas I–III musi też zdawać sobie sprawę z potrzeby ustawicznego doskonalenia posiadanych kompetencji zawodowych i zachowania równowagi między nimi a własnym rozwojem osobowym” (Żuchelkowska, 2012, s. 61–62).

Dobry tutor

Współcześnie ogromną wagę przywiązuje się do indywidualnego podejścia do ucznia, zauważenie jego talentów i wspomaganie ich, tym właśnie zajmuje się tutor. Tutor to określenie pochodzenia łacińskiego *tutus*, oznaczającego obrońcę, osobę zapewniającą bezpieczeństwo, ewentualnie *turei*, co z kolei oznacza bronić, strzec’.

Tutor przed rozpoczęciem pracy z podopiecznym powinien jak najlepiej go poznać, zbudować dobrą, przyjazną relację opartą na szacunku, zaufaniu i poczuciu bezpieczeństwa, bez tego bowiem praca tutor–uczeń nie doprowadzi do założonego celu rozwojowego bądź naukowego. „Tutoring jest procesem składającym się z pięciu wyraźnych etapów: poznania podopiecznego (budowania dobrych relacji, diagnozy), wyznaczania celów rozwojowych, planowania rozwoju, realizacji planów (motywowania, monitorowania) i ocena rezultatów (ewaluacji)” (Budzyński in. (red.), 2009, s. 36). Tutor jest mentorem dla swojego podopiecznego, motywuje go do rozwoju, stara się być wzorem godnym naśladowania, ale również partnerem w drodze do celu, nie podaje gotowej wiedzy na tacy, zachęca do samodzielnego jej poszukiwania i poszerzania.

Według podręcznika tutora (Fingas, 2018) powinien on:

- posiadać rozległą wiedzę w swojej dziedzinie;
- mieć wysokie kompetencje interpersonalne, które pomogą mu w kontakcie z innymi;
- znać i umieć zastosować w praktyce różne techniki i tempo nauczania;
- potrafić wyznaczyć zadania, które pomogą w rozwoju ucznia;
- być cierpliwym, otwartym na potrzeby i problemy drugiego człowieka;

- potrafić pracować jeden na jeden;
- wzmacniać poczucie pewności siebie, swoich wartości u ucznia, kształtować jego charakter;
- być punktualny, systematyczny, zorganizowany.

Tutor to osoba kontaktowa, otwarta, potrafiąca uważnie słuchać podopiecznego, jej głównym celem w prowadzeniu tutoringu jest odkrywanie i rozwijanie zdolności, umiejętności, pomoc w wypracowaniu własnego stylu uczenia się, ścieżki rozwoju. Nie mamy więc tutaj do czynienia z podawaniem gotowej wiedzy, a wręcz przeciwnie — ze samodzielnym dążeniem przez ucznia do zdobycia jej.

Tutoring wiąże się również z kształtowaniem uniwersalnych umiejętności: krytycznego myślenia, prowadzenia dyskusji, stawiania sobie celów i dążenia do ich realizacji, autoewaluacji, formułowania i bronięcia swoich racji.

Podsumowanie

XXI wiek to czas wielkich zmian na świecie. Postęp cywilizacyjny i kulturowy zmusza człowieka do rozwoju, dostosowania się. Współczesny człowiek nieustannie się rozwija, poszerza wiedzę. Szkoła jako instytucja kształcąca młode umysły również powinna pójść śladem globalnego rozwoju i dostosować swoje metody oraz techniki do teraźniejszości. W dobie nieustającego tempa rozwoju cywilizacji zmiana tempa jest konieczna również w edukacji — elementarnym filarze każdego państwa. Nauczyciel w systemie tradycyjnym jest dla ucznia mentorem, wzorem godnym naśladowania i nie jest to złe, uważam jednak, że ten wzór mistrz–uczeń powinien zostać nieco zmodyfikowany wobec współczesnych oczekiwań uczniów i rodziców. Nauczyciel facylitator, tutor, który organizuje sytuacje motywujące podopiecznych do rozwoju, poszerzania wiedzy, poszukiwania odpowiedzi na nurtujące ich pytania — to pożądanym obrazem nauczyciela XXI wieku. Wprowadzenie do uczelni wyższych kształcących przyszłych nauczycieli przedmiotów związanych z tutoringiem mogłoby wiele zmienić w procesie nauczania-uczenia się, ale również w obrazie polskiej szkoły w oczach uczniów i rodziców, jako szkoły idącej z duchem przyszłości, stającej się partnerem, motywatorem do rozwoju aktywności, zainteresowań podopiecznych.

Bibliografia

- Brzezińska, A.I., Appelt, K. (2013). *Tutoring nauczycielski — tutoring rówieśniczy. Aspekty etyczne*. „Forum Oświatowe”, 25, nr 2 (49).
- Budzyński, M., Czekierda, P., Traczyński, J., Zalewski, Z., Zembrzuski, A. (red.) (2009). *Tutoring w szkole. Między teorią a praktyką zmiany edukacyjnej*. Wrocław: Towarzystwo Edukacji Otwartej, s. 6–36.

- Czayka-Chełmińska, K. (2007). *Metoda tutoring. W: B. Kaczorowska (red.), Tutoring. W poszukiwaniu metody kształcenia liderów.* Warszawa: Stowarzyszenie Szkoła Liderów.
- Czekierda P. (2012). *Tutoring — nauczyciel i uczeń zupełnie inaczej. Rozmowa z Piotrem Czekierdą, „Biuletyn Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku” 2012, nr 53 (4).*
- Dawid, J. W. (1959). *O duszy nauczycielstwa.* W: W. Okoń (red.), *Osobowość nauczyciela.* Warszawa: PZWS.
- Dryden, G., Vos, J. (2000). *Revolucja w uczeniu.* Przeł. B. Józwiak. Poznań: Moderski i S-ka.
- Fingas B. (2018). *Podręcznik tutora I stopnia.* Wrocław. Szkoła Tutorów Akademickich Collegium Wratislaviense.
- Grochowalska, M. (2014). *Dylematy nowicjusza. Konteksty stawiania się nauczycielem edukacji przedszkolnej.* „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce”, 31 (1), s. 27–40.
- Jakubowicz-Bryx, A. (2012). *The Professional Competences of a Contemporary Early-school Teacher.* W: K. Denek i in. (red.), *Education of Tomorrow. From Nursery School to the Professional Activity.* Sosnowiec: Oficyna Wydawnicza „Humanitas”.
- Kopaliński, W., *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych,* Warszawa 2000.
- Korczak, J. (1958). *Wybór pism pedagogicznych.* T. 2. Warszawa: PZWS.
- Michalak, R. (2004). *Kompetencje nauczyciela wspomagającego rozwój małego ucznia.* W: H. Sowińska, R. Michalak (red.), *Edukacja elementarna jako strategia zmian rozwojowych dziecka.* Kraków: Impuls.
- Mysłakowski, Z. (1962). *Co to jest „talent pedagogiczny”.* W: W. Okoń (red.), *Osobowość nauczyciela.* Warszawa: PZWS, s. 57–68.
- Pelczyński, Z. (2007). *Tutoring wart zachodu. Z doświadczeń tutora oksfordzkiego.* W: B. Kaczorowska (red.), *Tutoring. W poszukiwaniu metody kształcenia liderów.* Warszawa: Stowarzyszenie Szkoła Liderów.
- Żuchelkowska, K. (2012). *Praktyki pedagogiczne i ich rola w kształceniu kandydatów na nauczycieli edukacji elementarnej.* W: M. Krzemiński, B. Moraczewska (red.), *Praktyki pedagogiczne ważnym ogniwem w procesie kształcenia nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej. Teoretyczne i praktyczne aspekty kształcenia nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej.* Włocławek: PWSZ.